

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 จังหวัดพิษณุโลก ครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังสาระสำคัญต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.1 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1.2 วัตถุประสงค์และความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ทฤษฎีระบบ

1.2.1 ความเป็นมาของทฤษฎีระบบ

1.2.2 รูปแบบของวิธีระบบ

1.2.3 การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3.1 มาตรฐานด้านผลผลิต

1.3.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ

1.3.3 มาตรฐานด้านปัจจัย

1.4 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

1.4.1 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

1.4.2 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา

1.4.3 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า14) ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงานโดยการ อำนวยความสะดวก จากคณะผู้บริหารและร่วมรับผิดชอบดำเนินงานโดยบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ ครูและบุคลากรทุกคน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง บุคคลผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สวัสดิภาพ ความปลอดภัย การส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน หน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชน เป็นต้น

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาเพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

จากข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น พอสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน เป็นการกระทำที่ช่วย สนับสนุนส่งเสริม พัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพ ตามที่สังคมต้องการ พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และ ครูทุกคน ฯลฯ มีส่วนร่วม

2. วัตถุประสงค์ ความสำคัญ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1.1 เพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน เป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2.1.2 เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน มี การทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่มีระบบ พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบหรือรับการประเมินได้

2.2 ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ(มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้การดำเนินการคือ เรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (อ้างอิงใน กฤษณะ ทองยั้ง และคณะ, 2552, หน้า 11)

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็ปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อเกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่นๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งอกงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

ในการปฏิรูปวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพ และมาตรฐานวิชาชีพ ตามการประกันคุณภาพ การศึกษา กรมสามัญศึกษาด้านปัจจัย คือ ครู ที่ระบุในมาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนา นักเรียน คือ การมีความรัก เอื้ออาทรเอาใจใส่ ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมีมนุษยสัมพันธ์ และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นว่าครูต้อง พัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพคือ นอกจากจะทำหน้าที่ครูผู้มีความรู้ ความสามารถในการ จัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้ นักเรียนมีคุณภาพ ทั้งดี เก่ง มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต คือ นักเรียน ในการ ประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา มาตรฐานที่ 4 ที่มุ่งให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา มาตรฐานที่ 6 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ และมีบุคลิกภาพที่ดี มาตรฐานที่ 7 มีสุขนิสัย สุขภาพ ภายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็นปัจจัย สำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าวได้ โดยผ่านกระบวนการ ทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านกระบวนการของการประกันคุณภาพ การศึกษา กรมสามัญศึกษา มาตรฐานที่ 1 ที่โรงเรียนมีการบริหารและการจัดการอย่างเป็นระบบ มาตรฐานที่ 4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมาตรฐานที่ 7 ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและ เอกชนในการจัดและพัฒนาการศึกษา ดังนั้น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่ สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งปัจจัย ด้านผลผลิตและด้าน กระบวนการ

กรมสามัญศึกษาตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวจึงจัดทำระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสาน ความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรมและ เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนประสบความสำเร็จโดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น

การยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนา เพื่อดูแลช่วยเหลือ ทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหาหรือ การส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน นอกจากนี้สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป., อ้างอิงในสุวิมล คุรุฉติ ดานันท์ และคณะ, 2547, หน้า 12) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนไว้ว่า การจัดการศึกษาในทุกยุคทุกสมัย ล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การพัฒนา นักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และการดำรงชีพอย่างเป็นสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับปัจจุบันที่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เกิดขึ้น นั่นคือ ให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขด้วยความร่วมมือ ของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่จะเป็นโรงเรียน ชุมชน สังคม และโดยเฉพาะครอบครัวของ นักเรียนเอง แต่ด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนให้มีความซับซ้อนมากขึ้น หลายครอบครัวมีเวลาดูแลใกล้ชิดไม่มากนัก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งกับตนเองและสังคมได้ง่าย ดังนั้น ความจำเป็น ในการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง การมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจนจึงเป็นสิ่ง สำคัญโดยดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดระบบการเรียนการสอน

2.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 2.3.1 นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
- 2.3.2 สัมพันธภาพระหว่างครูนักเรียนเป็นไปด้วยดี และอบอุ่น
- 2.3.3 นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้
- 2.3.4 นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
- 2.3.5 นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

สรุป ความสำเร็จในการจัดการศึกษาในโรงเรียน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก คนทุกฝ่าย ดังที่กล่าวมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พ่อ แม่ ผู้ปกครอง มีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะช่วยดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด สังเกตพฤติกรรมของลูกหลาน อยู่เสมอทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงและสามารถหาวิธีการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาค้น เหตุการณ์เนื่องจากทุกปัญหาของนักเรียนล้วนมีสาเหตุและไม่ได้เกิดขึ้นทันทีใด แต่เป็นการสั่งสม ประสพการณ์ที่มีผลในเชิงลบต่อพฤติกรรม ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ หากไม่ได้ รับการช่วยเหลือในเบื้องต้น ปัญหาที่ลุกลามขึ้นจนมีความซับซ้อนยากต่อการแก้ไขในที่สุด

ทฤษฎีระบบ (System Theory)

1. ความเป็นมาของทฤษฎีระบบ จันทรานี สงวนนาม(2551, หน้า 91)

การที่จะศึกษาองค์การโดยเน้นเฉพาะโครงสร้างตามแนวคิดของนักวิชาการกลุ่มการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ หรือเน้นเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ย่อมมีปัญหา เพราะไม่ครอบคลุมองค์การทั้งระบบ ทฤษฎีระบบเป็นทฤษฎีที่มีขอบเขตพฤติกรรมครอบคลุมทุกส่วนขององค์การ ทำให้สามารถอธิบายพฤติกรรมองค์การได้ทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ ทฤษฎีนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการบริหารอย่างมาก

การนำเอาแนวคิดของวิธีการเชิงระบบ (System Approach) มาใช้ในการบริหารด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันมีองค์การที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้นจึงยากที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรมขององค์การโดยให้ครอบคลุมได้หมดทุกแง่มุม ทำให้นักวิชาการบริหารทฤษฎีองค์การสมัยใหม่หันมาศึกษาเรื่องพฤติกรรมองค์การ โดยมีความเห็นว่าองค์การเป็นระบบย่อยซึ่งสังคมเป็นระบบใหญ่ จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา

ผู้คิดทฤษฎีระบบ คือ ลูดวิก วอน เบร์ทาแลฟฟี (Ludwing Von Bertalffy) ซึ่งเป็นนักชีววิทยา เขาเป็นคนแรกที่เขียนหนังสือชื่อ “General System Theory” โดยนำเอาความคิดมาจากระบบชีววิทยา ซึ่งเป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมว่า ระบบชีววิทยาที่สมบูรณ์จะช่วยให้ทั้งคน สัตว์ และพืช สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งในด้านการเรียนรู้ ปฏิบัติการ ตอบสนอง และการแก้ปัญหา เขามีความเชื่อว่าเป็นเมื่อองค์การเป็นระบบเปิด จึงย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบ มีความเกี่ยวพันต่อกันหลายด้าน หลายระดับ และส่วนต่างๆ ขององค์การก็เป็นส่วนสำคัญเท่าๆ กับตัวขององค์การเอง ดังนั้นทฤษฎีระบบจะรวมเอาระบบย่อยทุกชนิดทั้งทางด้านชีววิทยา กายภาพ พฤติกรรม ความคิดเกี่ยวกับการควบคุม โครงสร้างเป้าหมาย และกระบวนการปฏิบัติงานไว้ด้วยกัน

2. ความหมาย

คำว่า “ระบบ” ตามพจนานุกรมกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “หมายถึง ระเบียบเกี่ยวกับการรวบรวมสิ่งต่างๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าลำดับประสานกันเป็นอันเดียว ตามหลักเหตุผลตามวิชาการ ปรัชญาการณตามธรรมชาติ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์ประสานเข้ากัน โดยกำหนดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

กิติมา ปรีดีดีลิก กล่าวไว้ว่า คำว่า ระบบ ในการบริหารงานนั้นอาจกล่าวได้ว่า หมายถึง องค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และมีส่วนกระทบต่อกันในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

ศิริชัย ชินะตั้งกูร ให้คำจำกัดความของวิธีการเชิงระบบว่า หมายถึง กระบวนการที่มุ่งถึงหลักการดำเนินงานที่ยึดเอาศูนย์รวมเป็นหลัก งานทุกชนิดเริ่มจากการมีจุดมุ่งหมายของงานที่เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข วิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา และวิธีการประเมินผลงานเพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขและปรับปรุงในคราวต่อไป

พรณี ประเสริฐรุ่งษ์ และคณะ ให้ความหมายของระบบไว้ว่า หมายถึง การเรียงลำดับองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงาน องค์ประกอบต่างๆ นั้นมีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างส่วนต่างๆ อยู่เสมอ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ระบบเป็นกลุ่มขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อกระทำกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จตามความต้องการขององค์การ

ปัจจุบันคำว่า “ระบบ” เป็นคำกล่าวที่ใช้กันแพร่หลายโดยทั่วไป เวลากล่าวถึงระบบเรามักจะนึกถึงคำ 3 คำ คือ

1. การคิดอย่างมีระบบ (System Thinking) หมายถึง การคิดอย่างมีเหตุผล โดยคิดอย่างรอบครอบถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นทั้งในภาพรวม และทุกๆ ส่วนขององค์ประกอบย่อยของระบบว่าต่างก็มีส่วนสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. วิธีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ (System Approach) หมายถึง วิธีการปฏิบัติงานที่เป็นระบบ โดยมีการนำเอาปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งปัจจัย กระบวนการทำงาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะมีส่วนสัมพันธ์กัน และเป็นผลซึ่งกันและกัน

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ระบุว่าองค์การประกอบด้วย ส่วนประกอบที่เป็นอิสระ และเป็นวิธีการบริหารงานที่จะเพิ่มความเข้าใจ รู้จุดเด่นจุดด้อยในองค์การ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาได้มากยิ่งขึ้น

3. หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ

3.1 ทฤษฎีระบบมีความเชื่อว่า ระบบจะต้องเป็นระบบเปิด (Open System) กล่าวคือ จะต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยได้รับอิทธิพล หรือผลกระทบตลอดเวลาจากสภาพแวดล้อม

3.2 มีรูปแบบของการจัดลำดับ (The Hierarchical Model) ในลักษณะของระบบใหญ่และระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน

3.3 มีรูปแบบของปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิต (Input Output Model) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตตามลำดับ เป็นองค์ประกอบของระบบ

3.4 แต่ละองค์ประกอบของระบบจะต้องมีส่วนสัมพันธ์กัน หรือมีผลกระทบต่อกัน และกัน (The Entities Model) หมายความว่า ถ้าองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป ก็จะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

3.5 ทฤษฎีระบบเชื่อในหลักการของความมีเหตุมีผลของสิ่งต่างๆ (Cause and Effect) ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีระบบไม่เชื่อว่าผลของสถานการณ์หนึ่ง เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่ทฤษฎีระบบเชื่อว่าปัญหาทางการบริหารที่เกิดขึ้นมักจะมาจากสาเหตุที่มากกว่าหนึ่งสาเหตุ

3.6 ทฤษฎีระบบจะมองทุกๆ อย่างในภาพรวมของทุกองค์ประกอบมากกว่าที่จะมองเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ

3.7 ทฤษฎีระบบคำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็น “Output” หรือ “Product” มากกว่า “Process” ซึ่งผลสุดท้ายของงานที่ได้รับ อาจมากมายหลายสิ่ง ซึ่งก็คือผลกระทบ (Output or Impact) ที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังนั่นเอง

3.8 ทฤษฎีระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยน และป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อบอกให้รู้ว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร ควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบ ซึ่งก็คือ การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) นั่นเอง

4. รูปแบบของวิธีระบบ (System Approach Model) จากหลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ ระบบประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้าน ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ

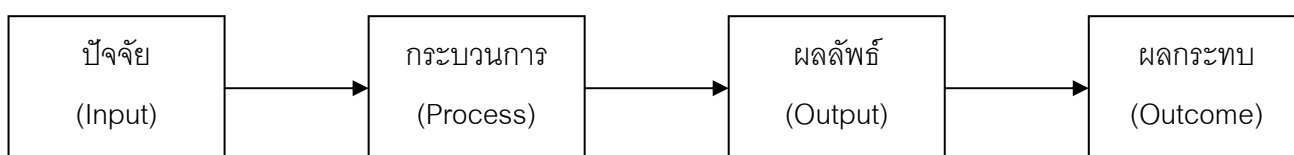
(Management) และแรงจูงใจ (Motivations) ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ

4.2 กระบวนการ (Process) คือ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดผลและการประเมินผล และการติดตามตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการ/ารทุกกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ผลลัพธ์ (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.4 ผลกระทบ (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้

เขียนเป็นรูปแบบ (Model) ของวิธีระบบได้ดังนี้

5. การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.1 ความหมายของการบริหาร

พนัส หันนาคินทร์(2526, หน้า 5) การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีการจัดการดำเนินงานของสถาบัน หรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ

ภิญโญ สาธร (2526, หน้า 21) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จ

อรุณ รักรธรรม (2527, หน้า 8) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมุ่งความสำเร็จของงานโดยยึดหลักประหยัด และมีประสิทธิภาพ และความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการในผลงานนั้น

กิตติมา ปรีดีดีลิก (2539, หน้า 4) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดในหน่วยงานให้สำเร็จลุล่วงไป

วิโรจน์ สารรัตน์ (2542, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การจัดองค์การ การวางแผน การติดตาม และการควบคุม

เสนาะ ตีเขาวี (2543, หน้า 3) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

ไซมอน (Simon, 1966, อ้างถึงใน ศจี อนันต์นพคุณ, 2542, หน้า 2) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน

คุนส์และไวริช (Koontz & Wehrich, 1988, p. 4) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการออกแบบและการดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของผู้ร่วมงาน กลุ่มบุคคล ที่จะร่วมมือกัน ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดพื้นฐานที่ต้องการ

روبบินส์ (Robbins, 1980, p. 6) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า เป็นกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยบุคคลอื่น

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้พอสรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ในการทำงานที่แน่นอนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

5.2 การบริหารงานเชิงระบบ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.,)

5.2.1 ความหมายของระบบ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันและต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีระเบียบโดยส่วนประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ของระบบ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ระบบที่ หมายถึง หน่วยทำงาน มีทั้งประเภทระบบที่มีชีวิต เช่น ระบบย่อยอาหาร ระบบหัวใจ ระบบขับถ่าย ระบบที่ไม่มีชีวิต เช่น ระบบรถยนต์ เครื่องยนต์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ พัดลม รวมทั้งระบบที่ไม่มีตัวตนให้เห็นหรือเห็นเพียงบางส่วน เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ระบบการศึกษา เป็นต้น

2) ระบบที่ หมายถึง กระบวนการทำงาน คือขั้นตอนการทำงานที่อาจเรียกชื่อต่างๆ กัน เช่น วิธีการเชิงระบบ การทำงานเชิงระบบ หรือการทำงานเป็นกระบวนการ ซึ่งระบบดังกล่าวนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการทำงานของระบบที่เป็นหน่วยทำงานนั่นเอง

ลักษณะสำคัญของการทำงานที่เป็นกระบวนการ หรือวิธีการเชิงระบบก็คือการทำงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนจบ หรือที่เรียกว่า การทำงานครบวงจรก็จะส่งผลให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการทำงานที่เป็นกระบวนการนั้นได้มีผู้เสนอและแบ่งขั้นตอนไว้หลายๆ แบบ แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น กระบวนการการบริหาร กระบวนการนิเทศ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น กระบวนการเชิงระบบที่นิยมใช้กันมาก คือ

1. การกำหนดปัญหาและความต้องการจำเป็น
2. การวิเคราะห์ทางเลือกในการแก้ปัญหา
3. การพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมและวางแผนการแก้ไข
4. การดำเนินงานตามแผน / โครงการ
5. การประเมินผล

5.2.2 องค์ประกอบของระบบ โครงสร้างของระบบแต่ละระบบมี

องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบข้างระบบ ที่ถูกป้อนเข้าไปให้ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินงานระบบ เช่น ในระบบทางการศึกษาในโรงเรียน ตัวป้อนได้แก่ โรงเรียน ครู นักเรียน อุปกรณ์การเรียน การสอนและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนและของนักเรียนเอง เป็นต้น

2) กระบวนการ (Process) หมายถึง วิธีการดำเนินงานต่างๆ ที่ทำให้สิ่งที่ป้อนเข้าไปเกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ ซึ่งนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ เช่น ในระบบการศึกษากระบวนการ ได้แก่ วิธีการสอน หรือการบริหารการเรียนการสอนด้านต่างๆ เป็นต้น

3) ผลงานหรือผลผลิต (Product) หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ในลักษณะต่างๆ ทั้งที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดจากการดำเนินงานในระบบกระบวนการ ในระบบทางการศึกษา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในลักษณะต่างๆ เป็นต้น

ระบบในเชิงบริหาร หมายถึง องค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและมีส่วนกระทบต่อกันหรือปัจจัยระหว่างกันในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร องค์ประกอบพื้นที่ของทฤษฎีระบบได้แก่

1. ปัจจัยการนำเข้า (Input)
2. กระบวนการ (Process)

3. ผลผลิต (Output)

4. ผลกระทบ (Impact)

ปัจจัยนำเข้า (Input) → กระบวนการ (Process) → ผลผลิต (Output)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 3 ของระบบจะมีการดำเนินงานไปตามลำดับและต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเดียวกันด้วย ส่วนการควบคุมหรือการตรวจสอบแก้ไขระบบอาจไม่เป็นไปตามลำดับก็ได้ เช่น ตัวนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลการตรวจสอบแก้ไขจะต้องอาศัยข้อมูลย้อนกลับด้วย

มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 7) กล่าวว่า มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีทั้งหมด 3 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน เป็นแนวทางให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1. มาตรฐานด้านผลผลิต

มาตรฐานที่ 1 นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้

1.1 รู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง และมีการตรวจสอบทบทวนเพื่อปรับปรุงตนเอง

1.2 สามารถวิเคราะห์ ตัดสินใจเลือกประเพณี-ปฏิบัติตนและเข้าร่วมกิจกรรมได้ อย่างเหมาะสม

1.3 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมเชิงสร้างสรรค์และมั่นใจในตนเอง

1.4 สามารถบริหารจัดการตนเองในด้านการเรียน และการดำเนิน

ชีวิตประจำวันได้

1.5 แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี

- 2.1 มีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์มาตรฐาน (กรมอนามัย)
- 2.2 มีสมรรถภาพทางกาย ตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 2.3 มีสุขนิสัยในการดำรงชีวิตประจำวัน
- 2.4 สามารถป้องกัน ดูแลสุขภาพตนเองได้
- 2.5 ร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ ปรับตัวได้
- 2.6 เป็นแบบอย่างที่ดี ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยง ป้องกันภัย อันตราย และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

- 3.1 มีความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่เป็นพิษภัย อันตรายและพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์
- 3.2 สามารถวิเคราะห์และจำแนกสิ่งที่เป็นพิษภัยอันตราย และพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์
- 3.3 รู้เท่าทันและกล้าที่จะปฏิเสธ สิ่งที่เป็นพิษภัยอันตรายและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
- 3.4 สามารถป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษ และหลีกเลี่ยงสภาวะเสี่ยง ต่อความรุนแรง โรคภัย อุบัติภัย และปัญหาทางเพศ
- 3.5 สามารถชักชวนหรือส่งเสริมให้เพื่อน ประพฤติตนตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และสามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์ ของตนเองได้

- 4.1 ศรัทธาและเชื่อมั่นในตนเอง เห็นคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง และผู้อื่น
- 4.2 แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม
- 4.3 สามารถใช้หลักเหตุผลในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
- 4.4 สามารถจัดการกับปัญหาและสามารถควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ของตนเอง
- 4.5 มีทักษะในการสื่อสาร รับรู้ สร้างความเข้าใจ ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด การทักทาย การแสดงความชื่นชม การปฏิเสธ การรับคำวิพากษ์วิจารณ์

- ตัวบ่งชี้ที่ 5 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม
- 5.1 รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัว
  - 5.2 ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา
  - 5.3 ปฏิบัติตามกฎ กติกา ประเพณี วัฒนธรรม
  - 5.4 เป็นแบบอย่างที่ดีและมีจิตสาธารณะ
- ตัวบ่งชี้ที่ 6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต
- 6.1 รู้จักงานและอาชีพ
  - 6.2 รู้ความสนใจด้านอาชีพของตนเอง
  - 6.3 มีแนวทาง และมีเหตุผลในการตัดสินใจเลือกอาชีพ
  - 6.4 มีทักษะพื้นฐานอาชีพที่ถนัดและสนใจ เห็นคุณค่าในอาชีพสุจริต

2. มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 2 สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 สถานศึกษามีการวางระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

- 1.1 มีโครงสร้างการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.2 มีการคัดสรรและแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ
- 1.3 มีแผนงาน โครงการ ปฏิทินปฏิบัติงานตามแผนที่ชัดเจนและมีคู่มือ

การปฏิบัติงานของสถานศึกษาพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
  - 2.1.1 มีการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคลด้วยวิธีที่เหมาะสม

หลากหลาย

- 2.1.2 มีการศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 2.1.3 มีการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลนักเรียนรายบุคคล รายกลุ่ม/

ระดับชั้น ระดับสถานศึกษา

- 2.1.4 มีการนำข้อมูลไปใช้ส่งเสริม พัฒนา ช่วยเหลือนักเรียน

2.2 การจำแนก คัดกรองนักเรียน

- 2.2.1 มีการจำแนก คัดกรองนักเรียนตามแนวทาง/เกณฑ์ที่

สถานศึกษา กำหนด

- 2.2.2 มีการสรุปผลการจำแนก คัดกรองนักเรียนครบทุกคน
- 2.2.3 มีการสรุปผลการจำแนกคัดกรองนักเรียนเป็นระดับชั้นและระดับสถานศึกษา
- 2.2.4 มีการนำผลที่ได้จากการจำแนก คัดกรองนักเรียน มาจัดทำสารสนเทศระดับสถานศึกษาและนำไปใช้ในการแก้ปัญหา ส่งเสริม พัฒนานักเรียน
- 2.3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่หลากหลาย
  - 2.3.1 มีแผนงานโครงการกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนและมีการนำแผนไปปฏิบัติ
    - มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนที่สอดคล้องกับสารสนเทศ ผลการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียน
    - 2.3.3 มีการจัดกิจกรรมโฮมรูมอย่างต่อเนื่อง
    - 2.3.4 มีการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนที่ครูที่ปรึกษาครูประจำชั้นและผู้ปกครองร่วมกันวางแนวทางในการดูแลช่วยเหลือพัฒนา นักเรียน
    - 2.3.5 มีการติดตามพฤติกรรมจากการช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
    - 2.3.6 มีการประเมิน สรุปผลและรายงาน
- 2.4 การป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไข
  - 2.4.1 มีการให้คำปรึกษาเบื้องต้น
  - 2.4.2 มีการจัดกิจกรรมซ่อมเสริม
  - 2.4.3 มีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างทันเหตุการณ์
  - 2.4.4 มีกิจกรรม และ/หรือ การจัดการเรียนรู้ เพื่อป้องกัน ช่วยเหลือ และ แก้ไขที่สอดคล้องกับ สภาพปัญหา เช่น เพศศึกษา ประสิทธิภาพ การเรียนรู้ตกต่ำ ผู้มีความสามารถพิเศษและผู้มีความต้องการพิเศษ ภาวะซึมเศร้า ภาวะทุพโภชนาการ ขาดแคลน ด้อยโอกาส การขาด ทักษะทางสังคม การใช้จ่ายในทางที่ผิด สารเสพติด การกลั่นแกล้ง รังแกและการใช้ความรุนแรง การลักขโมย การหมกหมุ่นกับเกม และการพนัน ฯลฯ
  - 2.4.5 มีกิจกรรมส่งเสริมการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มเพื่อน นักเรียนอย่างหลากหลาย ตามสภาพปัญหา เช่น เพื่อนช่วยเพื่อน ยุวชนแนะแนว พี่ ดูแลน้อง ฯลฯ
  - 2.4.6 นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ได้รับการป้องกัน ช่วยเหลือ

แก้ไขให้มีพฤติกรรมดีขึ้น

มีเครือข่ายสหวิชาชีพ

ช่วยเหลือเบื้องต้น

2.5 การส่งต่อนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายสหวิชาชีพ

2.5.1 มีเครือข่ายการส่งต่อภายในและภายนอกโรงเรียน

2.5.2 มีการส่งต่อภายในและหรือภายนอกพร้อมข้อมูล ผลการ

2.5.3 มีการติดตาม ประเมินผล สรุปผล รายงานผลการส่งต่อ

2.5.4 มีการปรับปรุง พัฒนาการส่งต่ออย่างเป็นระบบ

2.5.5 มีเครือข่ายสหวิชาชีพที่มีการจัดตั้ง มีแผนดำเนินงาน และมีกิจกรรมการประสานงาน การร่วมดำเนินงานป้องกัน แก้ไข ส่งเสริม ดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผล และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ช่วยเหลือนักเรียน

3.1 มีแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล ระบบการดูแล

3.2 มีการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง

3.3 มีการประเมินผลและสรุปรายงานผู้เกี่ยวข้อง

3.4 มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการดำเนินงาน

3.5 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานแก่

สาธารณชน

3. มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 3 สถานศึกษามีบุคลากร สื่อ และเครื่องมือ ที่เอื้อต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผู้บริหารมีการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบายการบริหารงาน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น

มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับงานระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

1.3 มีการพัฒนาตนเองและพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

อย่างต่อเนื่อง

มีการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ครูมีเจตคติที่ดีและมีความสามารถในการดำเนินงานตามระบบการดูแล
ช่วยเหลือ นักเรียน

2.1 ครูตระหนักเห็นคุณค่าและมีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงาน
ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ครูรู้จัก ให้ความใกล้ชิด เอาใจใส่ดูแลนักเรียนที่รับผิดชอบอย่าง
ทั่วถึงต่อเนื่อง

2.3 ครูสามารถปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

2.4 ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ความเข้าใจ
พฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียน ความสามารถและทักษะในการวิเคราะห์ผู้เรียน การศึกษา
และแก้ปัญหารายกรณี การสื่อสารทำความเข้าใจ ให้คำปรึกษา การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัด
กิจกรรมเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้ การปรับพฤติกรรม การป้องกันแก้ไขปัญหาด้าน
สุขภาพจิต การพัฒนานบุคลิกภาพและทักษะการดำรงชีวิตของนักเรียน

2.5 ครูให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ร่วมงานและสร้างเครือข่ายในการ
ปฏิบัติงาน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

3.1 ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจการดูแลบุตรหลาน

3.2 ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

3.3 โรงเรียนมีเครือข่ายผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.4 ชุมชนให้ความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการช่วยเหลือผู้อื่น

4.2 นักเรียนมีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น

4.3 นักเรียนมีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่น

4.4 มีกลุ่มนักเรียนแกนนำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีสื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.1 มีสื่อและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

5.2 มีสื่อและเครื่องมือในการจำแนก คัดกรองนักเรียน

5.3 มีแนวปฏิบัติ/เกณฑ์การจำแนก คัดกรองที่อาศัยหลักวิชาและเป็น
ข้อตกลงร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง

5.4 มีการรวบรวม จัดหา ใช้ และพัฒนา สื่อ เทคโนโลยี นวัตกรรม และ
เครื่องมือในการส่งเสริม ช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

5.5 มีแบบบันทึกการส่งต่อนักเรียน และบันทึกการติดตามผล

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของบทบาท

บทบาท เป็นเรื่องสำคัญที่บุคคลต้องแสดงออกให้ถูกต้องเหมาะสมตามภาระหน้าที่
ที่ได้รับมอบหมาย ดังที่มิ้นนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่า “ บทบาท ” ไว้ ดังนี้

โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมณุษย์ (อ่างใน ศรีวรรณ สงวนทรัพย์, หน้า 18)
ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นแบบแผนของความต้อการ เป้าหมาย ความเชื่อ
ความรู้ และการกระทำที่สมาชิกของชุมชนคาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะชนิดของตำแหน่ง
ที่เป็นอยู่ ทุกตำแหน่งจะถูกสมาชิกของชุมชนคาดหวังไว้ในระดับพฤติกรรมของคนที่อยู่ในตำแหน่ง
นั้น ควรทำอย่างไร มีพฤติกรรมอย่างไร คือบทบาทของแต่ละคนที่อยู่ในตำแหน่งหนึ่ง ควรจะมี
อะไรบ้าง บางครั้งก็อาจคลุมไปถึงภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ กันตามไปด้วย สิ่งเหล่านี้จะเป็น
ส่วนหนึ่งที่ช่วยวางขอบเขตกำหนดว่าคนคนนั้นจะได้รับการปฏิบัติต่อบจากสมาชิกอื่นๆ ในสังคม
อย่างไรแค่ไหน บางทีเราอาจมองบทบาทครอบคลุมไปในเรื่องสิทธิของตำแหน่งหนึ่งๆ ก็เกี่ยวเนื่อง
กับบทบาทของตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับส่วนหนึ่งด้วย

ในการทำงานเดียวกันได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “ บทบาท ”
ไว้ดังนี้ คือ

ลินด์แกรน (อ่างถึงใน ศรีวรรณ สงวนทรัพย์, หน้า 19) กล่าวว่า บทบาท
หมายถึง แบบแผนของการกระทำที่ชี้บ่งถึงตำแหน่งหรือสถานภาพ

ภิญโญ สาทร (อ้างถึงใน ศีวีวรรณ สงวนทรัพย์, หน้า 19) เสนอแนวคิดว่า บทบาทหมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวังบุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรกระทำ บทบาทนี้จะมีควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงตำแหน่งอยู่เสมอ

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำ ตามตำแหน่งหน้าที่ที่บุคคลนั้นรับผิดชอบและเป็นไปตามที่สังคมนั้นกำหนด

2. ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (2542, หน้า 5) มีการกำหนด ความหมายของคำว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา” ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพ ที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน

อำไพ ตีรณธนากุล (2543, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ รวมทั้งการเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นแล้วแต่สถานศึกษา

ธีระ รุญเจริญ (2550, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้นำวิชาชีพที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี จึงจะนำไปสู่การจัดและการบริหารสถานศึกษาที่ดี มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ

ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว (2542) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้บริหารโดยทั่วไปว่า ต้องมีความรู้และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ มีความคิดริเริ่ม สนับสนุนบุคลากรในความคิดต่าง ๆ ทำงานเป็นระบบ มีมนุษยสัมพันธ์ยุติธรรม

อนุชิต วรรณสุทธิ์ (อ้างอิงในชุตีพร เหล็กคำและคณะ, 2548, หน้า8) ได้ให้ความหมายของคำว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่สามารถนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสังคม คนในองค์การมีความสุข ครอบครัวมีความสุข

ชุตีพร เหล็กคำและคณะ(2548, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ คือ ผู้ที่มีความรู้ทั้งในด้านศาสตร์ทางการบริหาร และมีศิลป์หรือมีความเชี่ยวชาญชำนาญ ในการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมในด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปความหมายผู้บริหารสถานศึกษาได้ว่า หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน และผู้ที่มี

ความรู้ทั้งในด้านศาสตร์ทางการบริหาร และมีศิลป์หรือมีความเชี่ยวชาญ ในการบริหารการศึกษา ที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้

3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของโรงเรียน ดังที่มีนักการศึกษาหลายท่าน เสนอแนะความคิดเห็นไว้ ดังนี้

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545, หน้า 28) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อผลสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารต้องเป็นทั้งนักวิชาการและผู้บริหาร

สุพล วงสินธ์ (2545, หน้า 16) เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำในการบริหารคุณภาพ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาการ และเป็นผู้นำในการจัดหางบประมาณ เพื่อสนับสนุนพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2542, หน้า 130) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ สร้างจิตสำนึกในด้านทิศทางและเป้าหมาย มีความคาดหวังในครูและบุคลากร โดยเฉพาะผู้เรียน ให้ความสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอน ติดตามดูแลการปฏิบัติงาน จูงใจครูและบุคลากรให้พยายามทำให้ออกมาดีที่สุด

แลงเลย์ (Langley, 2003) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารจะต้องมีหน้าที่จัดหาและจัดการเงินงบประมาณ กำกับและสนับสนุนการสอนของครู เป็นผู้นำหลักสูตรบริการชุมชน รายงานความก้าวหน้าของโรงเรียนต่อผู้ปกครองนักเรียน รายงานผลสำเร็จของโรงเรียนต่อผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป และบางครั้งผู้บริหารโรงเรียนอาจต้องปฏิบัติหน้าที่การสอนด้วย ภารกิจของผู้บริหารนั้นมีมากมาย แต่สิ่งที่น่าภาคภูมิใจของผู้บริหาร คือ การสอนที่ดีของครูและนักเรียนมีความสุขประสบความสำเร็จในการเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เจริญ อุทานันท์ และคณะ (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาผลการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำปาง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูฝ่ายปกครองได้มีการเตรียมการและวางแผนดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา

ครูฝ่ายปกครอง ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา มีผลการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนประธานนักเรียนมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

พยุ่ง ม่วงศรี และคณะ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบ สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนประสาธติวิทยาคาร ตามทัศนะของครู อาจารย์ พบว่าภาพรวมทุกด้านสูงสุดอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 47.1) รองลงมาในระดับปานกลาง (ร้อยละ 41.2) ด้านการคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 43.2 , 46.0 และ 55.3 ตามลำดับ) ยกเว้นด้านการดำเนินงานสูงสุดอยู่ระดับมาก (ร้อยละ 56.5, 47.1, และ 64.7 ตามลำดับ) เมื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามทัศนะของครู อาจารย์ จำแนกตามเพศหน้าที่ที่ปฏิบัติในปัจจุบันพบว่าไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่ามีความแตกต่างกัน

การศึกษาและเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงสุดอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 71.1) เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีเพศและระดับชั้นต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน

การศึกษาและเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า มีความพึงพอใจต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงสุดอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 63.9) เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน

สุวิมล ครูชดิลกานันท์และคณะ (2547, บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาการศึกษาสภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกรณีศึกษา : โรงเรียนวังมะด่านพิทยาคม อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก พบว่า

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม พบว่า คณะครู-อาจารย์โรงเรียนวังมะด่านพิทยาคม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากโดยมีทีมประสานมีความพึงพอใจเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ ทีมนำ และทีมทำตามลำดับ
2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามตัวแปรวุฒิทางการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของคณะครู – อาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาตรีและ

สูงว่าปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามตัวแปรประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ความพึงพอใจของคณะครู-อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ตั้งแต่ 5 – 10 ปี กับประสบการณ์มากกว่า 10 ปี แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน

4. ผลการศึกษาเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามตัวแปร ตามหน้าที่ปฏิบัติ พบว่า ความพึงพอใจของคณะครู และครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็น ทีม นำ ทีมประสาน และทีมทำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

เจลิยว ม่วงเล็ก และคณะ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์ จำแนกตามตำแหน่งผู้บริหารและครูผู้สอน มีความเห็นว่ามี การปฏิบัติงานบริหารอยู่ในระดับมาก จำแนกตามขนาดโรงเรียนด้านการวางแผน ด้านการจัดรูปงาน ด้านการดำเนินงาน และด้านการประเมินผล งาน ผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นว่ามี การปฏิบัติงานบริหารอยู่ในระดับมาก

การเปรียบเทียบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามตำแหน่งผู้บริหารและครูผู้สอน เห็นว่าการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า มีรายการที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ มีการประเมินผลหลังการดำเนินงาน เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการประเมินผลงานมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05

เพิ่มศรี เมฆสวัสดิ์ และคณะ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับสารเสพติดในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ระดับช่วงชั้นที่ 3 – 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก พบว่า

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีตำแหน่งเป็นครูที่ปรึกษา และทำงานสอนอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่
2. ข้าราชการครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกมีการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับสารเสพติดในสถานศึกษา ระดับช่วงชั้นที่ 3 – 4 อย่างบ่อยครั้ง ทั้งในภาพรวม รายกิจกรรม และรายข้อทุกข้อ

3. ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับสารเสพติด ในสถานศึกษา ระดับช่วงชั้น 3 – 4 ในระดับปานกลางทั้งในภาพรวม รายกิจกรรม และรายข้อ

4. ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีขนาดต่างกัน มีการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับสารเสพติดในสถานศึกษา ระดับช่วงชั้นที่ 3 – 4 เกี่ยวกับสารเสพติดใน ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

5. ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาในการใช้ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับสารเสพติดในสถานศึกษา ระดับช่วงชั้นที่ 3 – 4 ในภาพรวม และรายกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกกิจกรรม

ธีระ นิมสังข์ และคณะ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการ ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน อื่นและด้านการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน

3. เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ขนาดเล็กขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ส่วนใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเตรียมการและกรวางแผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับช่วงชั้นที่ 1 – 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กองมี แสนใจวุฒิและคณะ (2548, บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินโครงการการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย:การศึกษาเปรียบเทียบ ปีการศึกษา 2547 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 1 กับ เขต 2 โดยภาพรวมทั้งสองเขต มีผลการดำเนินงานด้านปัจจัยดำเนินงานด้านกระบวนการดำเนินงานเมื่อเทียบกับเกณฑ์ มีผลการปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 อยู่ในระดับ ปานกลาง

การเปรียบเทียบผลการประเมินโครงการการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กับ เขต 2 ด้านปัจจัยดำเนินงาน ค่า t-test 0.51 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ด้านกระบวนการดำเนินงาน ค่า t-test 1.06 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และด้านผลการดำเนินงาน ค่า t-test 1.14 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า ผลการดำเนินงาน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยการดำเนินงาน ด้านกระบวนการดำเนินงานและด้านผลการดำเนินงานทั้งสองเขตไม่แตกต่างกัน

พ.ต.ต.หญิงชฎากาญจน์ จันทร์อุทัย และคณะ (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

1. ด้านสภาพบริบทของโครงการ ทุกข้อมีความสอดคล้องในระดับมาก ได้แก่ ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการกับความต้องการของนักเรียน

2. ด้านปัจจัยการดำเนินโครงการ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง โดยความเหมาะสมเกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากร ความเหมาะสมของระยะเวลาในการดำเนินโครงการ และความเหมาะสมของเทคนิคและวิธีการดำเนินโครงการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนความเหมาะสมของเอกสารประกอบโครงการ ความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินโครงการ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ความเพียงพอของงบประมาณ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง โดยความเพียงพอในงบประมาณอยู่ในอันดับสุดท้าย

3. ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ พบว่า ขั้นตอนการเตรียมและขั้นตอนการดำเนินงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนขั้นตอนการเตรียมและขั้นตอนการดำเนินงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนขั้นตอนการประเมินผลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

4. ด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า บุคลากรของโรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ศิริรัตน์ นิมมา (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนไพศาลพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3” ผลการประเมินพบว่า

1. ปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความพร้อม และทรัพยากรทั้งสององค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ความเป็นไปได้ของโครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมาก

2. ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ ครูที่ปรึกษาออกเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีเวลาเพียงพอในการดำเนินโครงการ

3. ด้านผลผลิตของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นผลทางตรงอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลการดำเนินโครงการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

นันทพงศ์ พุกษาชาติรัตน์ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อและด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนพบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

4. ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง มีความผิดพลาดในการคัดกรองนักเรียน นักเรียนมีปัญหาแล้วไม่มาปรึกษาครู และพฤติกรรมของนักเรียนไม่เปลี่ยนแปลง ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ สอบถามนักเรียน เพื่อน และผู้ปกครองเพิ่มเติม ตรวจสอบข้อมูลนักเรียนให้ละเอียดถี่ถ้วน จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนว่าครูสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ และมีการติดตามประเมินผลการช่วยเหลือนักเรียนเป็นระยะ อย่างสม่ำเสมอ

ประสิทธิ์ อินวรรณ และคณะ (2545, บทคัดย่อ อ้างถึงใน ภัทรียา ดังก้อง, หน้า 32) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรมสามัญศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูในภาพรวม ครูมีความเข้าใจในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพศของครู และประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน ครูให้ความร่วมมือในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้งานฝ่ายปกครองด้านการดูแลความประพฤตินักเรียนในโรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

บันลือ ยุบลมาตย์ (2547, บทคัดย่อ อ้างถึงใน ราชน อัจฉิชัย, 2548, หน้า 110) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ปัจจัยที่เกื้อกูลในการพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ การสร้างและการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามสภาพเป็นจริง ความรู้ ความสามารถ ความทุ่มเท เสียสละ มุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรัก ความเมตตา และความเอื้ออาทรของครูที่ปรึกษา การประสานความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขวัญกำลังใจ ความชัดเจนของนโยบายฝ่ายบริหาร เป็นสิ่งขับเคลื่อนให้การดำเนินการพัฒนาดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บรูคส์-คลีน (Brook-Klein, 1997, 2569 – A) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดความหลากหลายของการมีพฤติกรรมในการจัดการปัญหา วินัยในห้องเรียนของครู ซึ่งผลสรุปจากงานวิจัยทั่วไปพบว่า การแก้ปัญหาวินัยจะประสบความสำเร็จหรือ

มีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อครูที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนมี กรอบแนวคิด/ความเชื่อ สอดคล้องกับหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยเท่านั้น โครงการนี้ได้สร้างรูปแบบการฝึกอบรมครูใช้ วินิจฉัยเกี่ยวกับกรอบแนวคิด – ความเชื่อของตนเอง โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมกรรมการจัดการของคน อื่น หรือทฤษฎีต่างๆ เมื่อครูมีแนวคิดเกี่ยวกับวินัยอย่างชัดเจนก็จะสามารถใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ใน การแก้ปัญหาวินัยนักเรียนมากกว่าการใช้มาตรการลงโทษแต่อย่างใด การศึกษาครั้งนี้ได้สำรวจ โรงเรียนต่างๆ ในที่ตั้ง 5 แห่ง และมีผู้ตอบแบบสอบถาม 265 คน ซึ่งได้เข้าร่วมสัมมนาและ ประชุม ผลการศึกษาพบว่า แบบวัดมีการเชื่อถือได้อยู่ในระดับปานกลาง ตลอดจนมีความ เพียงตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบที่เหมาะสม และผลจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึง ความตั้งใจของครูที่ต้องการได้รับ การฝึกอบรมอย่างเข้มในเรื่องการบริหารจัดการปัญหาวินัยใน ห้องเรียน(อ้างอิงในเตรียมศักดิ์ อินอุเทน, 2552, หน้า 58)

โคล (Cole, 2002, 9462-A) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่ผู้ช่วยครูใหญ่ใน ด้านการควบคุมดูแลวินัยตามความคิดเห็นของครูใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่ในโรงเรียนรัฐจอร์เจีย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ช่วยครูใหญ่ได้ปฏิบัติ หน้าที่อย่างเหมาะสมในการจัดการกับกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำหน้าที่ ประสานงานระหว่างแขกผู้มาเยี่ยมเยียน โรงเรียนกับบุคลากรของโรงเรียนควบคุมการเข้าชั้นเรียน และประสานงานหน่วยงานกับหน่วยงานสนับสนุนการทำกิจกรรมของนักเรียน ทั้ง 2 กลุ่ม มีการรับรู้ เกี่ยวกับความรับผิดชอบเบื้องต้นของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวินัยนักเรียน แตกต่างกันในเรื่องต่อไปนั้ การเสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้เกิดการสร้างสรรค์ พฤติกรรมที่เหมาะสม การรวบรวม ข้อมูลการทำผิดวินัยของโรงเรียน เป็นผู้ประสานงานกับบุคคลภายนอก บุคลากรร่วมทำงาน และ การบริหารงบประมาณ แต่ทั้ง 2 กลุ่มมีการรับรู้เรื่องอื่น ไม่แตกต่างกัน

ทีด (Teed, 2002, 1715-A) ได้ศึกษาการพบนักเรียนเพื่อรู้จักความต้องการทางด้าน อารมณ์และสังคมของนักเรียน : ครูประจักษ์กับความเข้าใจในการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน พบว่า ลักษณะพิเศษของเด็กมีลักษณะเหมือนกัน คือ ครอบครัวย่ำแย่ ครอบครัวยุคใหญ่ผู้ปกครอง ดูแลไม่ทั่วถึง ติดสารเสพติด เด็กมีความรุนแรง ถูกทารุณทางเพศ ถูกทอดทิ้ง พิการ์ เด็กสุขภาพ ไม่ดีต้องใช้ยาบำบัด สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกดดันอย่างมากและมีผลกระทบต่อชีวิตเด็ก จึงจำเป็น อย่างยิ่งที่ครูต้องเอาใจใส่ต่อปัญหาและความต้องการของนักเรียนในเรื่องต่างๆ นอกเหนือจากการ เรียนการสอนปกติ การศึกษาพบว่า ครูได้ใช้วิธีการให้คำปรึกษาที่หลากหลาย วิธีในชั้นเรียนวิธีที่ ใช้มากที่สุดคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นมาตรฐานการป้องกันรักษาฟื้นฟูได้อีกด้วย